

Rácok Budaörsön

*Mélységesen mély a Múltnak kútja,
belőle merítjük mégis az Élet vizét.*

Thomas Mann

Városunk történetének egyik legérdekesebb, mindmáig kellőképpen fel nem árt fejezete az 1686-tól 1720-ig terjedő időszak.

Buda török uralom alóli felszabadulása mérőföldkö Budaörs életében is. Mivel a hadjárások útjába esett, lakói ha voltak, elmenekültek vagy meghaltak. Annyi bizonyos, hogy 1686-ban városunk lakatlan volt. Eltűnt az életnek minden nyoma. Elhagyott porták váltak a földdel egyenlővé. A középkori templomok romjai a földből alig kiemelkedve meredeztek. (Örs templomának köveit a török a védelmet erősítő Budára hordatta, Csik falu templomának köveit pedig a Zichyek szállították Óbudára jóval később, ottani építkezésekhez.) Állhattak még a régi királyi udvarháznak a földből szintén alig kiemelkedő falai, valamint a mai Kamaraerdő területén lévő Horhi-udvarház alapjai. A korabeli összeírások pusztaként említik a várost.

A kor adatait rögzítő írásos emlékek között kutatva azonban kiderül, hogy korántsem volt a két dátum között (1686–1720) lakatlan pusztá városunk. Az adatok szerint a budai határban lévő szántóföldekhez a tabáni katolikus rácok 1695.március 21-én Zichy Istvántól árendába vették a Buda melletti Örs és Csik pusztákat, évi 500 tallérért. A budai városi tanács a bérleti szerződés megkötése után azonnal tiltakozott a kamarai adminisztrációval, s magának követelte az árendálás jogát.

A tanács fellépésének az lett az eredménye, hogy a rácoktól elvették a bérletet, és a városnak adták át. A budai tanács viszont a földesúrnak fizetendő árendaösszeg és a városnak adandó kilenced fejében átadta a pusztákat a rácoknak, s ezek a terület 1/4 részét szántóföldként művelték, a többit parlagon hagyták. 1696-ban 113 mérő búzát, 653 mérő rozsot, 68 mérő árpát és 5 mérő zabot vetettek itt el. (OL.-Kamarai LT. CL. et C7-42.) 1701-ben azonban a Zichyek felmondták bérletét az árenda rendetlen fizetése miatt.

Érdekes adat, hogy ebben az időben

kezdődik meg az elpusztult szőlők újratelepítése. Az írás szerint a török hódítás után „A Budát félkörben övező dombok, hegyek szőlőművelésre alkalmas lejtőin a város és a környék szaporodó lakossága igen gyorsan felújította a régi szőlőket és hatalmasan kiterjesztette a szőlőterületet. A tabáni rácok az akkor még pusztá Budaörsöt és Csikot is bérbe vették a Zichyektől, és beültették szőlővel.” A török hódoltság pusztulását hozó felszámolás után ekkortól számíthatjuk az időt, mikortól újra a szőlő lett városunk megélhetése gazdasági alapja.

Végiggondolva a korra vonatkozó eddigi ismereteinket elmondhatjuk, hogy Budaörs területének kultúrtájja való visszahódítása ekkor veszi kezdetét. Láttuk, hogy a terület bérlői, rácok, intenzív művelés alá vonták az árendált földeket. Mindezen tevékenységek természetesen maguk után vonták feltehetően bizonyos alapvető „kommunális létesítmények” kialakítását is. Gondoskodniuk kellett az itt gombát termelő, szőlőt művelő embereknek elsősorban vízről, kutakról. Itt elsősorban az egyszerűen, gyorsan kialakítható földbe vájt kunyhókra, az úgynevezett „tururia sub terrá”-ra gondolok, amelyekben a Tabán területén is laktak akkoriban.

Nem feledkezhetünk meg a legfontosabb, a szőlőtermelést, borkészítést alapvetően befolyásoló létesítményekről a pincékről sem. Budaörsön, mint tudjuk, először a rómaiakat megelőző eraviscusok foglalkoztak szőlőtelepítéssel. Eddigi adataink alapján borospincék létre az 1241/1242. évi tatárjárás után következhetünk, mikor is a lakosság az úgynevezett tatárlyukak kezdő borospincéknek használni. Városunkban az egész középkor folyamán a szőlő volt a meghatározó gazdasági termék. Ezek a pincék túléltek a hódoltságot és az újonnan erőre kapó szőlőtermelést könnyítették, tették lehetővé rácok számára.

A török hódoltságot követő pusztulás után városunk határát elsőként mezőgazdasági művelés alá fogó rácok nagymértékben hozzájárultak a későbbi német bérlők, majd telepések által véglegesen kialakított kultúrtáj létrejöttéhez.

F. I.